

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

У статті подається стислий аналіз теоретичних основ фінансової безпеки банків, розглядається сутність фінансових ресурсів та їх роль у забезпеченні фінансової безпеки банку як складової його економічної безпеки.

Short theoretic analysis of existing definitions of "bank financial security" is given in the article. The essence of financial resources and their role in ensuring the bank financial security as part of its economic security are also given in the article.

*Ключові слова: фінансова безпека банку, фінансові ресурси банку, фінансова стійкість банку.
Key words: bank financial security, financial resources of the bank, bank financial solvency.*

Найчастіше фінансова безпека банку розглядається іноземними та вітчизняними науковцями і фахівцями як складова економічної безпеки банку. Так, у роботах таких науковців, як М.М. Єрмошенко, Д.А. Артеменко, П.І. Мунтіян, Є.О. Олейніков, В.К. Сенчагов, Ю.А. Соколов та інших питання фінансової безпеки подається саме в контексті економічної безпеки як її складовий елемент.

Отже, потреба проаналізувати існуючі підходи до розуміння суті фінансової безпеки банку і обумовлює актуальність даної статті. В той же час, враховуючи, що питання фінансової безпеки банків у науковому світі поки що не знайшло свого єдиного бачення, зазначена актуальність набирає особливої гостроти і обумовлює необхідність визначення як самого поняття "фінансова безпека банку", так і його залежності від стану фінансових ресурсів банку, що, в свою чергу, і складає мету запропонованої статті.

Підавши науковому аналізу існуючі підходи до розуміння суті фінансової безпеки, викладені в роботах зазначених та інших авторів [1—7] та оцінюючи їх вклад у теорію безпеки взагалі і фінансової зокрема, можна дійти наступних висновків.

1. Характерним для багатьох підходів у розумінні фінансової безпеки є ототожнення даного поняття за його суттю з певною характеристикою фінансової діяльності, у даному випадку — банку. Фінансова безпека не подається як особлива, специфічна діяльність у сфері фінансових відносин, яка має свої інструменти, суб'єкти та об'єкти. Фінансову безпеку багато хто розглядає як комплекс заходів, які є загальними для фінансової діяльності суб'єктів і не є притаманними лише фінансовій безпеці. Але інші науковці (М.І. Зубок, С.М. Яременко) фінансову безпеку розглядають як особливий вид діяльності по забезпеченню відповідного рівня фінансового стану банку. Отже, досягнення необхідного рівня фінансового стану має забезпечуватись відповідними за обсягами і якістю фінансовими ресурсами [8, с. 316].

2. Сформовані різними авторами підходи до визначення поняття фінансової безпеки часто змішуються з визначенням економічної безпеки та безпеки банків взагалі. Акцентуючи увагу на тому, що фінансова безпека є складовою економічної безпеки, частина авторів у поданих формулюваннях вказує і такі положення, які характерні для більш загального поняття безпеки, яким у даному випадку може бути економічна безпека. Тобто у визначеннях не зовсім зрозумілим є об'єкт фінан-

сової безпеки: ресурси, діяльність чи певні показники? Беручи до уваги кожен із підходів, такі об'єкти або ж взагалі неможливо зрозуміти, або ж вони є достатньо різними.

3. Порушення ієрархії у розумінні понять "безпека банку", "економічна безпека банку", "фінансова безпека банку" не дозволяє конкретизувати не тільки об'єкти безпеки, але й заважає сформулювати основні напрями зосередження зусиль саме фінансової безпеки у забезпеченні ефективної діяльності банку. Незрозумілим є і суб'єкт фінансової безпеки, оскільки він губиться у численних умовах, обмовленнях, характеристиках, які вказуються у визначених поняттях фінансової безпеки.

4. Тому складно уявити, що є предметом фінансової безпеки як з теоретичної точки зору, так і при реалізації відповідної концепції фінансової безпеки в банку.

5. Частина визначень характеризує фінансову безпеку взагалі, без акцентування на якийсь конкретний об'єкт. У таких умовах розуміння фінансової безпеки є досить широким і носить більш філософський характер. Такий підхід не можна спростувати, але і орієнтуватися на нього досить складно.

У той же час, на думку автора, найбільш об'єктивним визначенням фінансової безпеки банку можна вважати таке, що надане М.І. Зубком і С.М. Яременко, за якими фінансова безпека банку — це такий стан фінансових ресурсів банку, коли забезпечується його ефективна (прибуткова) діяльність, захист фінансових інтересів та здатність зберігати свої фінансові можливості під впливом різного роду небезпек і загроз [8, с. 316].

Користуючись таким визначенням можна припустити, що стан фінансових ресурсів (у даному випадку, банку) має бути таким, щоб — по-перше, забезпечувалась ефективна діяльність банку, по-друге — захист його фінансових інтересів і по-третє — здатність зберігати свої фінансові можливості під впливом різного роду небезпек і загроз. Дивлячись під таким кутом зору на роль фінансових ресурсів банку, можна побачити, що вони виступають основною характеристикою його фінансового стану. У той же час поняття фінансового стану подається науково-інформаційними джерелами як рівень забезпечення суб'єкта (у даному випадку — банку) коштами, необхідними для забезпечення його діяльності. Тобто, поняття "фінансовий ресурс" хоча і наближається до поняття "фінансовий стан", все ж таки не тотожне йому.

Рівень забезпечення банку фінансовими ресурсами виступає показником відповідності їх потребам банку

для виконання статутної діяльності без врахування специфічних потреб безпеки, насамперед пов'язаних із захистом фінансових інтересів банку, протидією різним небезпекам і загрозам, що може виходити за межі основної діяльності банку. Оскільки основна роль у визначенні змісту фінансової безпеки банку все ж таки залишається за фінансовими ресурсами, у такому випадку стає зрозумілим і об'єкт фінансової безпеки банку, яким у даному випадку виступатимуть фінансові ресурси банку у процесі їх формування та використання, а також її предмет, яким у такому разі можуть бути механізми та інструменти захисту фінансових ресурсів банку у процесі їх формування та реалізації.

Враховуючи, що у такому разі фінансові ресурси виступають центральною ланкою у визначенні поняття "фінансова безпека", є необхідність визначити поняття "фінансові ресурси". Тут підходи до розуміння цього поняття в основному мають єдине підґрунтя. Так, Енциклопедія банківської справи України, поняття фінансових ресурсів розкриває як "сукупність усіх видів грошових, фінансових активів, які створюються у процесі розподілу й перерозподілу ВВП й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервного розширеного відтворення й задоволення інших суспільних потреб" [9]. В.М. Опарін вказує, що під фінансовими ресурсами й розуміє суми коштів, спрямованих в основні та оборотні засоби підприємства [10].

Що ж до банків, то їх фінансові ресурси поділяються на капітал банку, залучені та запозичені кошти. Причому, частка залучених коштів у середньому в банках становить 80% [11]. Тобто у банків виникає ризик не тільки використання своїх коштів, а ризик їх залучення, формування, особливо в умовах обмежених джерел таких ресурсів. Крім того, залежність банків від залучених ресурсів формує загрози, пов'язані, з одного боку, з порушенням стабільності банку, а з іншого — з небезпекою втрати самостійності у своїй діяльності. Разом з тим, незначна частка власних ресурсів також є несприятливою умовою для діяльності банку, оскільки може обумовлювати негаразди, пов'язані зі стійкістю банку на ринку. Хоча і в першому, і в другому випадках процеси формування незалежності і стійкості банку залежать в тому числі і від інших чинників, а не лише від обсягів ресурсів, всі вони забезпечують певний вплив на фінансову безпеку банку. У такому випадку основними напрямками, на яких фінансова безпека має зосередити свої зусилля, є забезпечення фінансової стійкості та фінансової незалежності банку. Такий підхід узагальнює позиції провідних вчених щодо розуміння ролі фінансових ресурсів у забезпеченні фінансової безпеки банку та наповнює його особливим змістом, що характеризує це поняття як наукову категорію.

Враховуючи суттєву динаміку ринку банківських послуг, перспективи глобалізації та інтеграції банківського капіталу та виходячи з вищевикладеного, можна зазначити, що наукового обґрунтування з точки зору забезпечення фінансової безпеки банків вимагають:

- перспективні та безпечні способи фінансової діяльності банків в умовах обмеження вітчизняних джерел фінансових ресурсів і активної експансії таких ресурсів з боку іноземного капіталу;
- методи управління фінансовою діяльністю банків на внутрішньому і зовнішньоекономічному ринку;
- сучасні і перспективні методики та технології захисту фінансових послуг банків та способи залучення фінансових ресурсів.

Виходячи ж зі змісту фінансової безпеки, наданого у численних поглядах науковців, можна зазначити, що перед фінансовою безпекою банків постають наступні завдання:

- контроль процедур формування та використання фінансових ресурсів банку;
- профілактика та попередження несанкціонованого, незаконного, неефективного використання коштів та скритого їх витоку з банку;

— протидія втягуванню банку в незаконну фінансову діяльність;

- фінансова розвідка з метою виявлення сприятливих умов для залучення та вкладання коштів банку;
- моніторинг загроз фінансовим ресурсам банку, виявлення злочинних та недобросовісних конкурентів та інших суб'єктів, якими може бути порушена фінансова стійкість банку.

У той же час, проведений автором аналіз наукових позицій, точок зору та підходів до розуміння фінансової безпеки показав, що сутнісні характеристики фінансової безпеки банку можуть бути представлені наступним чином:

- 1) фінансова безпека є одним із основних елементів економічної безпеки банку;
- 2) фінансова безпека банку зосереджує свої зусилля на забезпеченні фінансової стійкості та фінансової незалежності банку;
- 3) фінансова безпека може бути охарактеризована за допомогою фінансових показників;
- 4) фінансова безпека банку повинна забезпечувати його розвиток та досягнення мети;
- 5) фінансова безпека забезпечує насамперед захист фінансових ресурсів банку.

Таким чином, фінансова безпека банку як провідний елемент його економічної безпеки забезпечує живучість банку на ринку, здатність виконувати свою діяльність не порушуючи встановлені нормативи в різних умовах економічної ситуації. Разом з тим, фінансова безпека вказує на особливу роль у її забезпеченні фінансових ресурсів, які виступають базовим елементом не тільки фінансової, а і економічної безпеки. За таких умов важливим у ефективній діяльності банків є формування в необхідних обсягах та необхідної якості фінансових ресурсів і ефективне та законне їх використання. Завданням же фінансової безпеки буде забезпечення захисту процесу формування та використання вказаних фінансових ресурсів.

Література:

1. Економічна та соціальна політика. Економічна безпека України: проблеми та перспективи (Матеріали круглого столу) / М.М. Єрмошенко // Основні засади підвищення фінансової безпеки держави [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/book/journal/ekon.htm#b2>.
2. Артеменко Д.А. Механізм забезпечення фінансової безпеки банківської діяльності: автореф. дис. канд. екон. наук. — Ростов-на-Дону, 1999.
3. Мунтян В.І. Економічна безпека України: монографія. — К.: Квиц, 1999. — 464 с.
4. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / под ред. Е.А. Олейникова. — К.: Молодь, 2001. — 680 с.
5. Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків // Фінанси України. — 2004. — № 11. — С. 118—124.
6. Газанфаров Е.М. Формування системи фінансової безпеки банків: автореф. дис. доктора філ. наук у галузі економіки. — Київ, 2010.
7. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру / О.І. Барановський // Економіка і прогнозування. — 2006. — № 1. — С. 7—26.
8. Зубок М.І., Яременко С.М. Безпека банківської діяльності: підручник. — К.: КНЕУ, 2010 — 582 с.
9. Енциклопедія банківської справи України. — К.: Молодь, 2001. — 680 с.
10. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): навч. посібник. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2002. — 240 с.
11. Міщенко В.І., Слав'янська Н.Г., Коренева О.Г. Банківські операції: підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2007. — 796 с.

Стаття надійшла до редакції 28.09.2012 р.